

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра економіки та фінансів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан Економічного факультету

Вікторія ГРАНОВСЬКА
«28» травня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП.01 ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень третій (освітньо – науковий)
(назва освітнього рівня)

галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(назва галузі знань)

спеціальність 051 «Економіка»
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма Економіка
(назва освітньої програми)

факультет Економічний
(назва факультету)

2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Педагогічна практика» підготовки фахівців на третьому (освітньо – науковому) рівні вищої освіти спеціальності 051 «Економіка».

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Галина БЕРЕГОВА, доктор філософських наук, професор
Карнаушенко Алла Сергіївна, кандидат економічних наук

Робочу програму навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри економіки та фінансів

Протокол № 10 від «16» травня 2019 року

Завідувач кафедри



Наталія ТАНКЛЕВСЬКА

Схвалено науково-методичною комісією зі спеціальності 051 «Економіка»

Протокол № 10 від «20» травня 2019 року

Голова



Наталія ТАНКЛЕВСЬКА

Затверджено Вченою радою економічного факультету

Протокол № 10 від «27» травня 2019 року

Голова



Вікторія ГРАНОВСЬКА

1. Опис педагогічної практики

| | | |
|--|---|-------------------------------|
| Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень | Характеристика навчальної дисципліни | |
| | денна форма навчання | вечірня форма навчання |
| Здобувачі освіти | Рік підготовки: | |
| | 3-й | 3-й |
| | Семестр | |
| | 6-й | 6-й |
| | Педагогічна практика | |
| | 120 год. | 120 год. |
| | Вид контролю: диференційований залік | |

2. Мета та завдання педагогічної практики

Педагогічна практика організовується та проводиться з *метою* набуття досвіду педагогічної діяльності, а також:

- застосування фахових знань у розв'язанні конкретних педагогічних завдань практики;
- набуття досвіду проведення семінарських і практичних (тренінгових) занять, а також консультацій;
- інтеграції науково-дослідної та педагогічної діяльності практикантів;
- впровадження результатів дисертаційної роботи в освітній процес;
- формування педагогічних здібностей на основі первинного досвіду практики;
- формування навичок самоосвіти і самовдосконалення.

Завданням педагогічної практики є формування у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії загальної компетентності щодо здійснення освітнього процесу, навчання, розвитку і професійної підготовки студентів до певного виду професійно-орієнтованої діяльності.

Під час педагогічної практики здобувачі повинні виконати завдання:

- **навчальні:** 1) знання нормативно-правової бази, що регламентує організацію освітнього процесу у ЗВО, функціональні обов'язки науково-педагогічного персоналу та основ методики викладання у вищій школі; 2) використання теоретичних знань з фахових дисциплін у розв'язанні конкретних навчальних, розвивальних і виховних завдань заняття; 3) формування психолого-педагогічної готовності до проведення занять з використанням

сучасних методів і прийомів навчання; 4) опанування сучасними освітніми технологіями та методами навчально-виховної роботи;

– **наукові:** 1) поглиблення знань з фахових навчальних дисциплін (вільне оперування категоріально-поняттєвим апаратом; реалізація вмінь формулювати ознаки, структурні елементи тощо); 2) самостійно вивчати передовий педагогічний досвід, узагальнювати й використовувати його у професійній діяльності; 3) виробляти навички грамотного перетворення наукової інформації в навчальний матеріал);

– **виховні:** 1) виховувати інтерес до педагогічної діяльності; 2) формувати потребу у педагогічній самоосвіті та самовдосконаленні;

– **професійні:** 1) формування вмінь і навичок педагогічного впливу на особистість, організації процесу спілкування і управління ним; вмінь володіння технікою мови, риторикою та культурою педагогічного спілкування (уміння слухати, ставити запитання, аналізувати відповідь); вироблення здатності до оцінювання навчальних досягнень студентів, вміння розробляти фабули ділових ігор, ситуаційних задач, тренінгів, квестів, різні види тестів; здатність здійснювати відбір і реалізацію змісту навчального матеріалу відповідно до мети і завдань освіти з урахуванням її функцій, а також особливостей навчального закладу, навчальних груп, окремих студентів; здатність подавати навчальний матеріал доступно і переконливо; здатність методично доцільно використовувати традиційні та інноваційні види посібників (електронних, мультимедійних), аудіативні, аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання; здатність застосовувати форми і методи дистанційного навчання (дистанційних лекцій, веб-семінарів, навчальних чатів);

2) визначати: організаційну структуру заняття залежно від мети, змісту та конкретних умов проведення; форми, методи, засоби навчання, що відповідають дидактичним принципам, враховуючи вікові та психологічні особливості здобувачів вищої освіти у конкретних умовах навчання; навчальну, розвиваючу, виховну мету заняття зі спеціальності, організаційні форми й методи їх реалізації;

3) добирати дидактичний матеріал та наочність відповідно до пізнавальної мети; обґрунтовано застосовувати засоби навчання (ознайомлення із системою MOODLE).

У результаті проходження практики здобувач повинен **знати:**

– нормативно-правові акти, які регламентують діяльність ЗВО, планування й організацію освітнього процесу;

– обов'язки науково-педагогічних працівників ЗВО;

– оформлення індивідуального плану роботи науково-педагогічного працівника та наповнення усіх видів його діяльності;

– використання комп'ютерної техніки, інформаційних та мультимедійних систем;

– форми та засоби організації й контролю самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

– структуру та зміст навчальних планів;

– складання тематичного плану, навчальної програми, робочої навчальної програми, планів-конспектів семінарського і практичного занять, методичку їхньої підготовки, проведення й аналізу.

У результаті проходження практики здобувач повинен **вміти**:

- оформлювати плани-конспекти семінарських та практичних занять;
- укладати тестові матеріали для перевірки рівня знань;
- встановлювати контакт з аудиторією та підтримувати його;
- використовувати технічні засоби навчання в освітньому процесі;
- аналізувати й обґрунтовувати результати педагогічної діяльності.

За результатами проходження практики здобувач повинен отримати **навички**:

- проведення заняття в якості науково-педагогічного працівника.
- підготовки необхідних для занять наочних засобів, методичних рекомендацій, дидактичного забезпечення;
- вивчення передового педагогічного досвіду і вміння застосовувати його у власній практичній діяльності;
- працювати на етапі підготовки до практичних та семінарських занять з науковою літературою, монографіями, дисертаціями, енциклопедіями, словниками, періодичними та іншими джерелами.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач:

- здатність досконало володіти іноземними мовами з метою здійснення наукової комунікації, міжнародного співробітництва, спілкування с колегами в межах своєї спеціальності, відстоювання власних наукових поглядів;
- здатність до розвитку індивідуальних особистісних здібностей: творчих, мотиваційно-ціннісних та когнітивних;
- здатність володіти соціально-комунікативними навичками ефективного спілкування, педагогічними та психологічними способами організації навчального процесу;
- здатність організації та здійснення освітнього процесу, навчання, виховання, розвитку і професійної підготовки здобувачів до певного виду професійно-орієнтованої діяльності;
- здатність до подальшого навчання, вміння, формування проблеми та знаходити шляхи їх вирішення в економічній системі.

Програмні результати навчання:

- знати принципи спілкування та ведення дискусій у науковому середовищі, в тому числі і в іншомовному;
- уміти спілкуватися з колегами в іншомовному середовищі та знати наукову термінологію іноземними мовами в межах своєї спеціальності;
- знати специфіку педагогічної діяльності у вищій школі і основи педагогічної майстерності викладача; психолого-педагогічні особливості взаємодії викладачів і студентів;
- уміти конструювати зміст навчання, відбирати головне, реалізовувати інтеграційний підхід в навчанні; ефективно планувати і організовувати зайняття

з використанням активних і інтерактивних методів навчання;

– уміти організувати освітній процес; здійснювати навчання, виховання, розвиток і професійну підготовку здобувачів до певного виду професійно-орієнтованої діяльності.

3. Програма педагогічної практики

Тема 1. Нормативні документи, які регламентують освітній процес

Визначення концептуальних засад організації педагогічної діяльності у вищій школі. Ознайомлення з робочими програмами, змістом навчальних курсів (за фахом). Поняття та види нормативних документами, які регламентують освітній процес ЗВО, кафедр і науково-педагогічних працівників. Основні права та обов'язки науково-педагогічних працівників. Призначення підручників, навчальних посібників та методичних вказівок в освітньому процесі.

Тема 2. Студент та викладач вищого навчального закладу як об'єкт і суб'єкт навчання і виховання.

Налагодження контакту й організація педагогічної взаємодії зі студентами. Організація самостійної роботи студентів. Загальна характеристика студентів вищого навчального закладу. Організація роботи з адаптації студентської молоді до умов вищої школи та її зміст. Особливості розвитку особистості студента на різних курсах. Професійне самовдосконалення майбутніх фахівців, його планування, реалізація і контроль.

Тема 3. Особливості створення навчально-методичних матеріалів до проведення аудиторних занять з навчальних дисциплін

Планування структури, розроблення методики й здійснення підготовки до проведення лекційних, семінарських, практичних, лабораторних занять. Написання планів-конспектів лекцій, семінарських, практичних або лабораторних занять. Моніторинг, аналіз та підготовка методичного забезпечення з дисципліни у вищій школі. Підготовка ділових ігор, кейсів і матеріалів для практичних (лабораторних) робіт, складання контрольних завдань і тестів за завданням керівника. Методи і засоби навчання у вищому навчальному закладі. Специфіка методів навчання у вищій школі та їх класифікація. Засоби навчання у вищій школі. Різновид технічних засобів навчання, їх значення в освітньому процесі та рівні застосування. Новітні інформаційні технології навчання як визначальні чинники освітнього прогресу.

Тема 4. Особливості проведення аудиторних занять

Проведення різних за формою навчальних занять. Впровадження у навчальний процес інноваційних освітніх технологій та авторських методик. Вироблення індивідуального стилю організації педагогічної взаємодії та пізнавальної діяльності студентів. Аналіз педагогічних ситуацій. Відвідування й аналіз навчальних занять викладачів, проведених у закладі вищої освіти. Здійснення аналізу проведених колегами та самостійно організованих навчальних занять. Особливості педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу. Типи і стилі спілкування викладачів зі студентами. Основні напрями діяльності викладача ВНЗ. Рівні готовності викладача до педагогічної діяльності та вимоги до його особистості. Педагогічна майстерність як запорука успішної діяльності викладача.

4. Структура педагогічної практики

| № з/п | Назва | Кількість годин |
|-------|--|-----------------|
| 1 | Нормативні документи, які регламентують освітній процес | 26 |
| 2 | Студент та викладач вищого навчального закладу як об'єкт і суб'єкт навчання і виховання. | 20 |
| 3 | Особливості створення навчально-методичних матеріалів до проведення аудиторних занять з навчальних дисциплін | 40 |
| 4 | Особливості проведення аудиторних занять | 14 |
| | Висновки | 10 |
| | Підготовка звітних документів | 10 |
| | РАЗОМ | 120 |

5. Організаційні основи педагогічної практики

Організацію практики та контроль за її проходженням забезпечують кафедри, за якими закріплені аспіранти та педагогічна практика.

Терміни проходження практики та її зміст зазначаються в індивідуальному плані практиканта та затверджуються науковим керівником.

Керівником практики призначається науковий керівник дисертаційного дослідження (або досвідчений науково-педагогічний працівник кафедри). Загальне керівництво практикою покладається на завідувача кафедри.

Безпосередній керівник практики зобов'язаний:

– забезпечувати організацію, планування та облік результатів практики;

- створити умови для виконання програми й індивідуального плану проходження практики;
- оцінювати проходження практики відповідно до положень Програми;
- на засіданнях кафедри доповідати щодо проходження практики та її підсумки;
- надавати допомогу організаційного та методичного характеру навчальної взаємодії та з підготовки практикантом індивідуального плану проходження практики, звіту про практику, план-конспектів проведення занять;
- брати участь у настановчому інструктажі (перед початком практики);
- підготувати відгук-характеристику на практиканта за результатами проходження практики.

Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії **має право:**

- ознайомитися з обліково-звітними та навчально-методичними матеріалами кафедри;
- користуватись матеріально-технічною базою кафедри;
- звертатися за консультаціями з надання методичної допомоги;
- відвідувати заняття досвідчених науково-педагогічних працівників кафедри;
- вносити пропозиції щодо вдосконалення організації і порядку проведення практики.

Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії **зобов'язаний:**

- вивчити нормативно-правові акти з питань законодавчого та нормативно-правового регулювання вищої освіти, організації освітнього процесу та діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників ЗВО;
- дотримуватися службової дисципліни, норм моралі та професійної етики;
- виконувати вимоги наукового керівника практики;
- результати проходження практики відобразити у звітній документації.

За результатами проходження практики здобувач повинен отримати **навички**

- проведення заняття в якості науково-педагогічного працівника.
- підготовки необхідних для занять наочних засобів, методичних рекомендацій, дидактичного забезпечення;
- вивчення передового педагогічного досвіду і вміння застосовувати його у власній практичній діяльності;
- працювати на етапі підготовки до практичних та семінарських занять з науковою літературою, монографіями, дисертаціями, енциклопедіями, словниками, періодичними та іншими джерелами.

Звіт про результати проходження практики заслуховується на засіданні кафедр. Витяг із засідання кафедри долучається до звітних матеріалів з практики.

Термін проходження практики визначається графіком освітнього процесу.

6. Звітна документація

Педагогічна практика завершується підготовкою звіту. Практика включає чотири етапи: підготовчий, початковий, основний, заключний.

Підготовка до проведення практики розпочинається на лекційних, семінарських та практичних заняттях із професійно орієнтованих дисциплін та з дисциплін психолого-педагогічного циклу.

На початковому етапі практикант: з'ясовує функції, мету, завдання практики; складає індивідуальний план проходження практики; ознайомлюється з організаційною, навчально-методичною та науковою роботою кафедри, нормативно-правовою базою, що регламентує організацію освітнього процесу у закладах вищої освіти (зокрема – із специфічними умовами навчання) та основами методики викладання і педагогічної майстерності у вищій школі; відвідує заняття керівника практики; укладає розгорнуті план-конспекти занять, обговорює їх з науковим керівником; готує необхідні методичні та дидактичні матеріали для проведення занять.

На основному етапі практики практикант: проводить на належному методичному рівні заняття відповідно плану; організовує та проводить консультації для студентів; приймає активну участь у засіданнях кафедри.

На заключному етапі практикант: готує звітні матеріали проходження практики; звітує безпосередньому керівнику практики з метою перевірки та оцінювання; захищає результати практики у встановленому порядку.

Після проходження педагогічної практики здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії подає на кафедру такі документи:

- загальний звіт про проходження практики (ПІБ здобувача вищої освіти, спеціальність, кафедра, за якою був закріплений здобувач, ПІБ наукового керівника, ПІБ керівника педагогічної практики від кафедри філософії і соціально-гуманітарних дисциплін, період проходження педагогічної практики, загальний обсяг годин);

- графік проходження практики (дати проведення, академічна група, тема, види занять);

- відгук керівника педагогічної практики від кафедри філософії і соціально-гуманітарних дисциплін про проходження практики;

- здобувачі, які проводять заняття перебуваючи на посаді науково-педагогічного працівника (за сумісництвом) в закладі вищої освіти, звільняються від педагогічної практики з відповідним поданням на кафедру довідки з місця праці та вищезазначених документів;

- здобувачі вищої освіти мають право проходити педагогічну практику в інших закладах вищої освіти України та за кордоном, з наступним

поданням щоденника практики та розгорнутої характеристики від відповідального куратора з місця проходження практики.

7. Методи контролю

До захисту практики здобувачем вищої освіти ступеня доктора філософії подаються наступні документи:

- індивідуальний план проходження практики (Додаток А);
- відгук-характеристика керівника практики (Додаток Б);
- план-конспекти проведених занять;
- витяг з протоколу засідання кафедри.

Результати практики та її захист оцінюються на підставі наданих звітних документів, а також висновків, які відображені у відгуку-характеристиці керівника практики.

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Педагогічна практики оцінюється за 100-бальною шкалою з метою одержання еквівалентних оцінок за національною шкалою та за шкалою ECTS.

Підсумки практики та результати її захисту узагальнюються та подаються до відділу організації та координації освітнього процесу.

Здобувачу вищої освіти ступеня доктора філософії, який не виконав програму практики, отримав негативний висновок щодо її проходження або незадовільну оцінку за результатами захисту, надається право повторного її проходження та захисту у встановленому порядку.

Розподіл балів по захисту звіту

| Пояснювальна записка | Ілюстративна частина | Захист роботи | Сума |
|----------------------|----------------------|---------------|------|
| до 20 | до 40 | до 40 | 100 |

Схеми оцінювання ДВНЗ «ХДАУ»

Національна диференційована шкала

| Оцінка | Мін. рівень досягнень | Макс. рівень досягнень |
|-------------------------|-----------------------|------------------------|
| Відмінно/Excellent | 90 | 100 |
| Добре /Good | 74 | 89 |
| Задовільно/Satisfactory | 60 | 73 |
| Незадовільно/Fail | 0 | 59 |

Шкала ECTS

| | | |
|----|----|-----|
| A | 90 | 100 |
| B | 82 | 89 |
| C | 74 | 81 |
| D | 64 | 73 |
| E | 60 | 63 |
| Fx | 35 | 59 |
| F | 1 | 34 |

9. Методичне забезпечення

1. *Вітвицька С.С.* Основи педагогіки вищої школи [Текст]: Методичний посібник. – К.: ЦУЛ, 2003.
2. *Туркот Т.І.* Педагогіка вищої школи: зб. індивідуальних завдань для самостійної роботи і самоконтролю знань студентів магістратури аграрного університету. – Херсон: [РВЦ "Колос"], 2008.
3. *Туркот Т.І.* Педагогіка вищої школи: зб. завдань для підсумкового контролю знань студентів магістратури аграрного університету. – Херсон: [РВЦ "Колос"], 2008.

10. Рекомендована література

Базова

1. *Вітвицька С.С.* Основи педагогіки вищої школи: підручник / С.С. Вітвицька. – [3-тє вид., випр. й доповн.]. – Житомир: «Поліграфічний центр», 2012. – 384 с.
2. *Гладуш В.А.* Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко – Д., 2014. – 416 с.
3. *Козяр М.М., Коваль М.С.* Педагогіка вищої школи [Текст]: навч. посіб. – К.: Знання, 2013.
4. *Кузьмінський А. І.* Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2012. – 486 с.
5. *Мазоха Д.С., Опанасенко Н.І.* Педагогіка: Навчальний посібник. – Київ, Центр навчальної літератури, 2005.
6. *Ортинський В.Л.* Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.Л. Ортинський – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
7. *Педагогіка вищої школи:* Навчальний посібник / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмельюк, А.В.Семенова та ін.; За ред. З.Н. Курлянд.-3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 495с.
8. *Педагогіка вищої школи* [Текст] : навч. посіб.: - 3-тє вид., перероб. і доп. За ред. Курлянд З.Н. – К.: Знання, 2007.
9. *Семенча І.Є.* Посібник до курсу „Педагогіка і психологія вищої школи”: Навч. посіб. – Д.: РВВ ДНУ, 2004. – 72 с.
10. *Туркот Т.І.* Педагогіка вищої школи: навч. посіб.: реком. МОН України для студентів магістратури вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. – Херсон, 2011.– 608 с.

11. *Фіцула М.М.* Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. 2-ге видання допов. – К.: «Академвидав», 2014. – 456 с.

Допоміжна

1. *Авдєєва І.М., Мельникова І.М.* Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи: Навч. посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2007.
2. *Авдєєнко А.П., Дементій Л.В.* Організація самостійної роботи студентів.– К.: НМЦВО, 2003. – Вип.33. – С.246-250.
3. *Андрущенко В.* Основні тенденції розвитку вищої освіти в Україні на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу) // Вища освіта України. – 2000. – № 1. – С. 11-17.
4. *Білан С.О.* Аграрна освіта в Україні: історичний аспект (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.): Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 // Національний педагогічний ун-т. – К., 2005.
5. *Волошин М. Д.* Методика викладання у вищій школі [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / М. Д. Волошин, Л. П. Ларичева, Я. М. Черненко ; Дніпродзержин. держ. техн. ун-т (ДДТУ). - Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2014. – 260 с.
6. *Гончарова О.М.* Вдосконалення організаційних форм навчання студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.-К.: І ІТЗО, 2008.- Вип.52.- С.21-24.
7. *Гронлунд Норман Е.* Оцінювання студентської успішності: Практичний посібник. – К.: НМЦ “Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”, 2005. – 312 с.
8. *Дібрівна О.* Адаптаційний період у ВНЗ та його вплив на академічні здібності першокурсників // Наука і методика. – 2005. – №4. – с.171-175.
9. [Жорняк Т.С.](#) [Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни.](#) – [Донецьк: ДонУЕП, 2009.](#) – 72 с.
10. Закон України «Про вищу освіту» // Держава і право. – 2002. – №43.
11. *Корольов Б.* Шляхи відновлення системи підвищення кваліфікації викладачів вищої школи / Б. Корольов // Вища освіта України. – 2008. – № 4. – С.112-115.
12. *Кремень Василь.* Робота АПН спрямована на те, щоб освіта України була на європейському рівні // Освіта України. – 2007. – № 84. – 13 листопада.
13. *Кремень В.Г.* Якісна освіта і нові вимоги часу // Педагогічна і психологічна наука в Україні – Київ – Т.1. – 2007. –
14. С. 11-24.
15. *Крюкова Є. С.* Підготовка майбутнього викладача вищого навчального закладу до впровадження інтерактивних педагогічних технологій [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Крюкова Єлизавета Сергіївна ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти. – Київ, 2015. – 20 с.

16. *Кузьмінський А. І.* Становлення професіоналізму педагога вищої школи (У бесідах і роздумах) [Текст] / А. І. Кузьмінський, С. В. Омеляненко. - Черкаси : [б. в.], 2013. – 228 с.
17. *Малафіїк І. В.* Дидактика новітньої школи [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / І. В. Малафіїк. – Київ : Слово, 2015. – 630 с.
18. *Нагаєв В.М.* Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 232 с.
19. *Носаченко І.М.* Модульно-рейтингова система організації навчання у вищій школі. – К.: ІІТЗО, 2008. – Вип.54. – С.32-36.
20. *Отич О. М.* Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи [Текст] : підручник / О. М. Отич. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 208 с.
21. *Пащенко Т.М.* Проблеми організації самостійної роботи студентів. – К.: НМЦВО, 2003. – Вип.31. – С.309-316.
22. *Степко М.Ф., Болюбаи Я.Я., Левківський К.М., Сухарніков Ю.В.* Модернізація вищої освіти України і Болонський процес // Освіта. – 2004. – №38.
23. *Тітова О.А.* Готовність студентів і викладачів до використання інформаційних технологій в навчанні. – К.: ІІТЗО, 2007. – Вип.51. – С.112-115.
24. *Шуневич Б.* Дистанційна освіта в Україні: Навчальні матеріали. – К.: НМЦВО, 2003. – Вип.31. – С.323-342.

11. Інформаційні ресурси

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року №1556 – VII //Відомості Верховної Ради України, від 19.09.2014р./№37-38/ стр.2716, ст.2004. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>
3. Проект Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1415795124/>
4. Красовська О.Ю. Інтернаціоналізація вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору / О.Ю. Красовська. –[Електронний ресурс] – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?